

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ НА РИНКУ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Автор аналізує поняття, які тісно пов'язані з ринком кредитних ресурсів. Досліджено фактори негативного впливу дестабілізаційних економічних процесів, які мають безпосередній зв'язок з ринком кредитних ресурсів. Наведено згруповані статистичні дані по наданих кредитах за останні роки.

Ключові слова: кредит, банк, ринок кредитних ресурсів, фінансовий ринок

Постановка проблеми. Налагоджена робота усіх суб'єктів ринку кредитних ресурсів, їх ефективна взаємодія з вітчизняною фінансовою системою та міжнародними фінансово-кредитними інституціями є запорукою соціально-економічного розвитку будь-якої країни, незалежно від рівня фінансово-економічної залежності від світових ринків. Одним з завдань ринку кредитних ресурсів є забезпечення належних умов для розвитку банківської системи та стабільного її функціонування, незалежно від макроекономічної ситуації в країні.

Високий рівень управління в банківських установах, інноваційні технології та програми в розробці кредитних продуктів, доступ до інформаційних ресурсів щодо діяльності банківських установ, сприятливі програми кредитування для нефінансових корпорацій та фізичних осіб – сприятлива та міцна опора для розвитку ринку кредитних ресурсів в напрямку, який забезпечить економічну інтеграцію та подальший розвиток. На даний момент вітчизняний ринок кредитних ресурсів змушений діяти в умовах нестабільності функціонування банківських установ, невизначеності фінансового ринку та волатильності реального сектору економіки. Тут виникає свого роду фінансово-економічний причинний зв'язок, оскільки наслідки процесів, що відбуваються в національній економіці, мають, здебільшого, негативне значення для усіх сфер суспільно-економічного життя. Вітчизняна ринкова економіка потребує стабілізації доволі критичного стану основних учасників ринку кредитних ресурсів – банківських установ, оскільки ситуація, що склалася на фінансовому ринку, свідчить про велику частину комерційних банків, які характеризуються низьким рівнем ліквідності, великою кількістю проблемних кредитів, недостатнім рівнем управління ризиками, втратою довіри клієнтів. Ці негативні явища спровоковані часто шахрайством з фінансовими ресурсами з боку пов'язаних з банком осіб, що умисне доводять банк до неплатоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Характеристика сучасних тенденцій та їхня роль і значення в економіці висвітлена в наукових роботах безлічі науковців, а саме Глуценка С.В., Будніка М.М., Мартюшевої Л.С., Еш С.М., Сікорського І.А., Миськів Г.В., Пластуна В.Л.

Виділення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми. Сегмент фінансового ринку, який відповідає за кредитні ресурси, здебільшого науковці представляють як категорію «кредитний ринок», що частково губить його фактичне значення як системи кредитних відносин, а поняття «ринку кредитних ресурсів», яке, на нашу думку, коректніше, у працях вітчизняних науковців недостатньо висвітленим. Враховуючи велику кількість негативних явищ у національній економіці, необхідний різносторонній аналіз використання кредитних ресурсів у контексті надання кредитів, простроченої заборгованості та що на ці процеси має безпосередній вплив.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є визначення суті ринку кредитних ресурсів і вивчення його характеристик на фінансовому ринку в умовах динамічних змін.

Викладення основного матеріалу. Під впливом глобалізаційних викликів, зміни соціальних норм кредит став поширеним явищем як у повсякденному житті людини, яка не здійснює підприємницької діяльності, так і передумовою до проведення різноманітних операцій комерційного характеру. Кредит у сучасному світі інновацій та технологій є результатом економічної соціалізації, яка передбачає своєрідне схвалення боргів у спробах розв'язання своїх поточних матеріальних проблем та збільшенню товарних та грошових можливостей.

Зазначимо, що в масштабному вимірі від обсягів кредитування залежить розвиток економіки та соціально-економічні процеси в країні загалом, оскільки прийнято вважати, що між змінами на ринку кредитних ресурсів та економічними фазами присутній зв'язок взаємозалежності.

У вітчизняних і зарубіжних економічних наукових працях досі не існує єдиної методологічного підґрунтя щодо визначення ринку кредитних ресурсів, його інституційної будови та інструментів, які обертаються на ньому. Дуже рідко вживається поняття «ринку кредитних ресурсів» у фінансово-економічній термінології, здебільшого використовують, пов'язані з ним чи близькі за значенням поняття «кредитний ринок», «грошово-кредитний ринок», «ринку позичкових капіталів», «ринку кредитних послуг» (табл.1)

Характеристика понять «кредитний ринок» і «ринок кредитних послуг»

Автори	Термін	Теоретичне обґрунтування терміну
Глушенко С.В. [1, с.20-21]	Кредитний ринок	Сукупність кредитних відносин, фінансово-кредитних інститутів і певних установлених організаційно-правових норм, які в єдності та взаємодії дають забезпечення можливості руху кредиту в різних формах між суб'єктами економіки як на національному, так і на міжнародному рівнях
Буднік М.М., Мартюшева Л.С., Сабліна Н.В. [2, с.8]	Кредитний ринок	Система економіко-правових відносин щодо надання й отримання на певних умовах в позику капіталу, а саме механізм, за допомогою якого встановлюються взаємини між суб'єктами, які потребують фінансові ресурси та суб'єктами, які можуть надати необхідні кошти на певних умовах
Еш С.М. [3, с.510]	Кредитний ринок	Механізм, за допомогою якого встановлюється взаємозв'язок між підприємствами та громадянами, які потребують грошових коштів або можуть їх надати (позичити) на визначених умовах
Еш С.М. [3, с.260]	Кредитний ринок	Синтез ринків різних платіжних засобів
Москвічова О.С. [4, с.326]	Ринок кредитних послуг	Частина фінансового ринку, яка являє собою сукупність організаційно-правових відносин, пов'язаних з процесом купівлі-продажу кредитних ресурсів
Сікорський І.А. [5, с.348]	Кредитний ринок	Складова ринку інструментів позики
Кроливецкая В.Э., Кроливецкая Л.П. [6, с.24]	Кредитний ринок	Сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу позичкового капіталу з метою забезпечення безперервності виробничого процесу, а також задоволення потреб держави та громадян
Миськів Г.В. [7, с. 67]	Кредитний ринок	Складний структурований економічний простір, утворений з наступних сегментів: ринку державного кредиту, ринку міжбанківського та банківського кредитування, ринків небанківського і міжгосподарського кредитів
Пластун В.Л. [8, с. 34]	Кредитний ринок	Складова ринку фінансових послуг, де формується попит і пропозиція на середньостроковий і довгостроковий позичковий капітал
Банківська енциклопедія [9, с.246]	Кредитний ринок	Система економічних відносин, що стосуються накопичення, руху, розподілу і перерозподілу позичкового капіталу між сферами економіки й окремими позичальниками
Банківська енциклопедія [9, с.246]	Кредитний ринок	Механізм, за допомогою якого встановлюються взаємозв'язки між юридичними та фізичними особами, які потребують грошових коштів, і між юридичними особами, що можуть позичити на певних умовах

На нашу думку, ринок кредитних ресурсів, являє собою ширше поняття за змістом, чим кредитний ринок і вживати його є коректніше з погляду формування кредитних ресурсів. Ми вважаємо, що поняття «ринок кредитних ресурсів» є реальним відтворенням одного з елементів фінансового ринку в контексті його сегментації. Якщо дослівно протрактувати, то ринок кредитних ресурсів – це місце взаємодії здійснення кредитних операцій усіх суб'єктів ринку кредитних ресурсів, а саме кредиторів та позичальників. Згідно зі статтею 345 Господарського кодексу України кредитні ресурси – це ресурси, за допомогою яких банки здійснюють кредитні операції та утворені у процесі банківської діяльності [10]. Кредит – це позика у грошовій або товарній формі на умовах повернення у визначений термін з виплатою відсотка [11, с. 93]. Ринок – сукупність

економічних відносин між фізичними та юридичними особами (корпораціями, компаніями, банками), між державами та наднаціональними органами, міжнародними фінансово-кредитними інститутами з організації та купівлі-продажу різноманітних товарів і послуг відповідно до законів та вимог товарного виробництва [12, с. 235]. Отже, ринок кредитних ресурсів – це сукупність економічних відносин щодо надання та отримання позик на умовах повернення та виплатою відсотка.

Ринок кредитних ресурсів, як і всі сегменти фінансового ринку, має мету, практична реалізація якої в підсумку сприяє досягненню основних завдань, від яких залежить ефективність усієї економіки. Мета ринку кредитних ресурсів полягає в забезпеченні максимально сприятливих умов для його

учасників з дотриманням вимог функціонування фінансового ринку за допомогою таких завдань:

- акумулювання вільних фінансових ресурсів;
- здійснення трансформації акумульованих фінансових ресурсів в кредитні ресурси;
- перерозподіл кредитних ресурсів на конкретних умовах кредитування.

Основними учасниками ринку кредитних ресурсів є банки, які повинні функціонувати в умовах валютної дестабілізації, фінансово-економічних змін і політичної нестабільності.

Використовуючи статистичну звітність Національного банку України, ми відобразили за допомогою діаграми реальні дані за період з 2009 по 2014 рр. щодо наданих резидентам кредитів. Як видно з даних на рисунку 1 та 2, кожного року відбувається постійне зростання кредитних залишків коштів на кінець періоду, проте стабільність у темпах приросту є дуже відносна.

Варто також відзначити, що кредити, надані резидентам за 2014 р., становили у національній валюті: до 1 року – 264 828 млн. грн., від 1 року до 5 років – 210 789 млн. грн., більше 5 років – 72 370 млн. грн.; в іноземній валюті: до 1 року – 148 217 млн. грн., від 1 року до 5 років – 179 554 млн. грн., більше 5 років – 144 909 млн. грн. Коли в 2013 р. надано кредитів у національній валюті: до 1 року – 325 299 млн. грн., від 1 року до 5 років – 203 671 млн. грн., більше 5 років – 73 805 млн. грн.; в іноземній валюті: до 1 року – 100 783 млн. грн., від 1 року до 5 років – 107 068 млн. грн., більше 5 років – 100 156 млн. грн. Тенденція зростання кредитів в іноземній валюті не є логічною та економічно вигідною, оскільки перманентні дестабілізаційні процеси у вітчизняній економіці тільки підсилюються у зв'язку з великою кількістю негативних факторів впливу на ринок кредитних ресурсів [13].

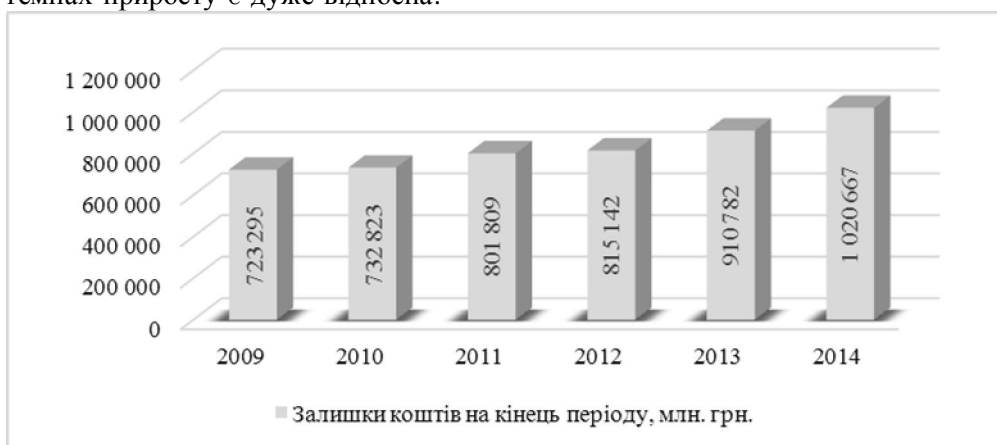

Рис. 1. Загальні обсяги кредитів, наданих резидентам

* Складено автором на основі даних НБУ [13]

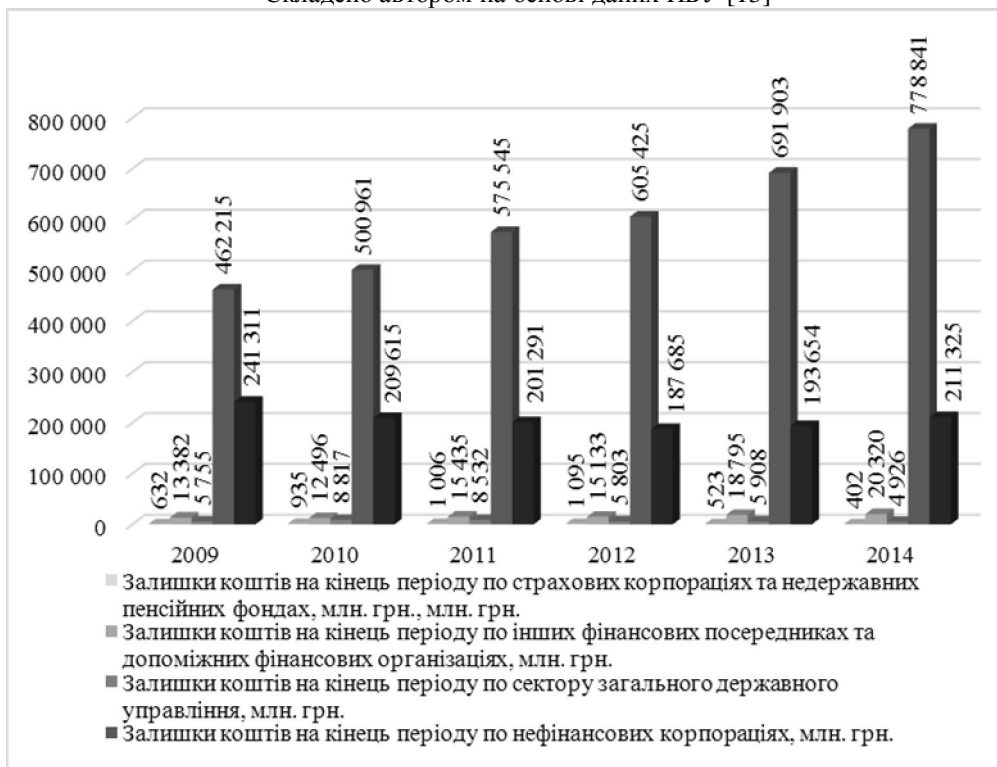

Рис. 2. Кредити, надані резидентам у розрізі секторів економіки

* Складено автором на основі даних НБУ [13]

Ринок кредитних ресурсів як елемент фінансового ринку залежний від процесів, що відбуваються в суспільстві. А фінансова нестабільність, яка здебільшого має постійний характер у вітчизняній економіці з критичним загостренням у певні періоди, створена за рахунок політичних прорахунків та викликає панічні настрої у всього населення з негативними макроекономічними наслідками. Закономірним є те, що на ринок кредитних ресурсів, як сферу фінансових відносин, мають вплив як зовнішні фактори, що не залежать від кредитування, так і внутрішні. Ми виділяємо, на нашу думку, основні фактори, які мають негативне значення для ринку кредитних ресурсів, на даний час, а саме:

- Фінансово-економічна криза;
- Погіршення фінансових зв'язків на регіональному та державному рівнях;
- Інфляція;
- Валютна нестабільність;
- Втрата контролю з боку НБУ валютної ситуації;
- Нераціональне рефінансування комерційних банків;
- Зменшення обсягів державного фінансування;
- Військовий конфлікт на сході України;
- Зруйнування транспортної інфраструктури на сході держави;
- Втрата зв'язку з анексованою АР Крим;
- Зменшення реальних доходів населення та зниження купівельної спроможності;
- Ускладнення економічних, фінансових та торговельних відносин з Російською Федерацією;

- Зниження обсягів виробництва базових галузей економіки;

- Несприятливий інвестиційний клімат

Значна кількість факторів негативного впливу на ринок кредитних ресурсів викликає зростання прострочених кредитів у банківському середовищі. Прострочена заборгованість свідчить як про негативну загальну макроекономічну ситуацію, так і про стан банківського сектору з його проблемами у кредитному портфелі, падінням рентабельності та ліквідності, втратою репутації. На рисунку 3, за допомогою діаграми зображаємо загальну ситуацію щодо прострочених кредитів, наданих нефінансовим корпораціям у відсотковому співвідношенні, за видами економічної діяльності, станом на кінець грудня 2014 року. Зауважимо, що присутня тенденція до неповернення кредитної заборгованості в сільському, лісовому та рибному господарствах, будівництві, переробній промисловості та ін. Проте у корпоративному кредитному портфелі основний обсяг прострочених кредитів належить компаніям переробної промисловості (36% від загального обсягу прострочених кредитів на кінець грудня 2014 року). Загальний обсяг прострочених кредитів, наданих нефінансовим корпораціям становить 95 324 млн. грн. (станом на кінець грудня 2014 року). Треба врахувати, що нефінансові корпорації у 2014 році отримали 778 840 млн. грн. кредитів. Відповідно 12,24% кредитів від загального обсягу наданих кредитних ресурсів нефінансовим корпораціям, прострочено [13].

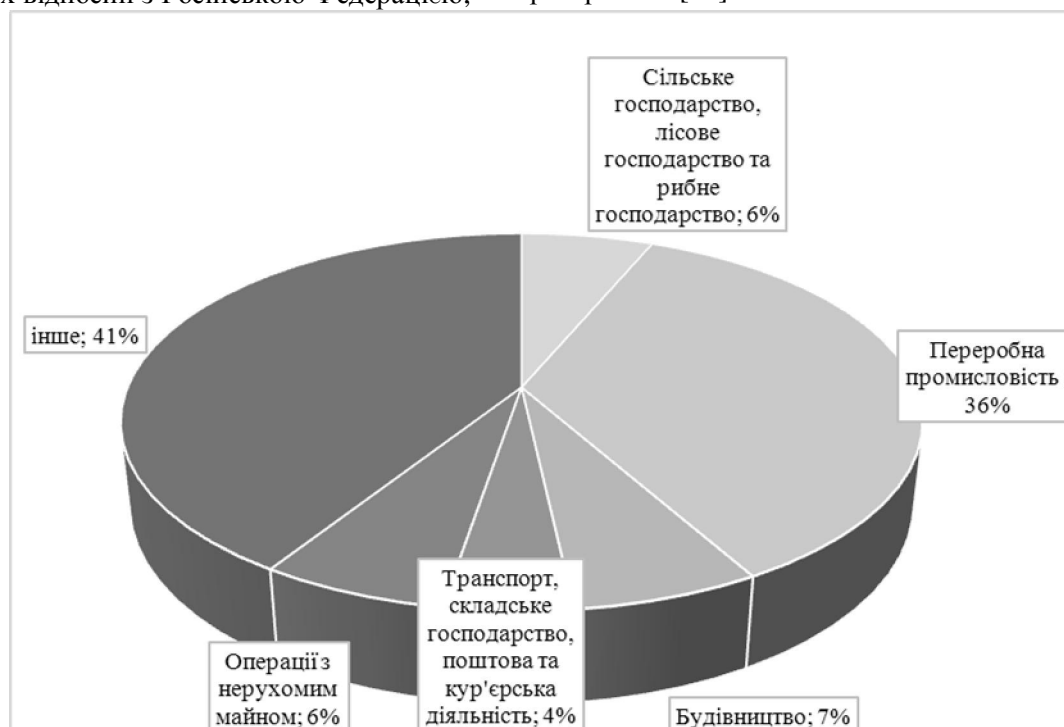

Рис.3. Прострочені кредити, надані нефінансовим корпораціям, за видами економічної діяльності, станом на кінець грудня 2014 року

*Складено автором на основі даних НБУ [13]

Безумовно, для розвитку національної економіки традиційними та інноваційними шляхами необхідно всіма можливими способами сприяти кредитуванню виробничих сфер за

допомогою різних програм. Проте важливою складовою на всіх етапах кредитування є дотримання вимог щодо запобігання простроченій заборгованості. Ефективна у розв'язанні проблеми прострочених кредитів коректна та адекватна оцінка кредитоспроможності позичальника від початку процедури надання кредиту, яка передбачає поетапне втілення кроків, а саме:

- Точний аналіз фінансової звітності, бізнесу та менеджменту позичальника;
- Раннє реагування з боку банку на виникнення проблемної ситуації щодо повернення кредиту;
- Перевірка своєчасності виконання зобов'язань перед банком;
- Дослідження ймовірного впливу форс-мажорних обставин;
- Аналіз кредитного ризику [14].

Основна частина проблемних кредитів появилася ще у 2008-2009 рр., а якість кредитів після 2010 року набагато вища, оскільки банки

використовують різноманітні рейтингові системи та скоринги для оцінки платоспроможності позичальника. Одне з основних завдань, що стоять перед фінансовим ринком, - забезпечити стійкий імунітет ринку кредитних ресурсів від політично заангажованих фінансового характеру потрясінь і маніпуляцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ринок кредитних ресурсів змушений функціонувати відповідно до макроекономічних умов, що сформувалися в Україні. На даному етапі розвитку вітчизняної економіки, ринок кредитних ресурсів потребує винятково продуманої поетапної модернізації. Саме фінансово-економічна модернізація може мати безліч вимірів і виявів. Проте основною її метою має бути гарантія сталого економічного розвитку фінансового ринку для забезпечення конкурентоспроможних фінансово-економічних відносин на ринку кредитних ресурсів.

Список літератури:

1. Глушенко С.В. Кредитний ринок: інститути та інструменти. Навчальний посібник. — Київ: НАУКМА, 2009. — 153 с.
2. Буднік М. М. Фінансовий ринок : навч. посібник / М. М. Буднік, Л. С. Мартошова, Н. В. Сабліна. — Харків : ХНЕУ, 2007. — 432 с.
3. Еш С. М. Фінансовий ринок. Навч. посіб. 2-ге вид. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 528 с.
4. Москвічова О.С. Сутність державного регулювання ринку кредитних послуг в умовах банківської кризи / Олена Сергіївна Москвічова // Бізнес інформ. — 2013. — №5(424). — С. 324-328.
5. Сікорський І. А. Формування ринку кредитних послуг комерційних банків / І. А. Сікорський // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. — 2009. — Вип. 24. — С. 347-354.
6. Кроливецкая В.Э. Кредитный рынок как сегмент финансового рынка / В.Э. Кроливецкая, Л.П. Кроливецкая // Журнал правовых и экономических исследований. — 2012. - №1. — С.22-27.
7. Миськів Г. В. Дослідження етапів становлення кредитного ринку України / Г. В. Миськів // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. — Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. — Випуск 26. — С. 67-72.
8. Пластун В.Л. Ринок фінансових послуг: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Уклад. В.Л. Пластун. — Суми: УАБС НБУ, 2007. — 166 с.
9. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. — К. : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. — 504 с. — (Інституційні засади розвитку банківської системи України).
10. Господарський кодекс від 16.01.2003 № 436-IV зі змінами та доповненнями: за станом на 12 лютого 2015 р./ Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. — Назва з екрану
11. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2 / Редкол.: ...С.В. Мочерний (відп. Ред.) та ін.. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 848 с.
12. Економічна енциклопедія: У трьох томах Т.3 / Редкол.: ...С.В. Мочерний (відп. Ред.) та ін. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 952с.
13. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
14. Осадчий І. Шляхи вдосконалення роботи з проблемними активами банків України / І. Осадчий // Вісник української академії банківської справи: науково-практичний журнал. — 2011.- №1(30). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/1_30_2011/30_03_03.pdf

Анотація

Кристина Підгайна

ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕНДЕНЦИЙ НА РЫНКЕ КРЕДИТНЫХ РЕСУРСОВ УКРАИНЫ

В статье автор анализирует понятия, которые тесно связаны с рынком кредитных ресурсов. В статье исследованы факторы негативного влияния дестабилизирующих экономических процессов, которые имеют непосредственную связь с рынком кредитных ресурсов. Приведены сгруппированы статистические данные по предоставленным кредитам за последние годы.

Ключевые слова: кредит, банк, рынок кредитных ресурсов, финансовый рынок

Summary

Khrystyna Pidgaina

RESEARCH OF THE TRENDS IN UKRAINIAN MARKET OF CREDIT RESOURCES

In this article the author examines the concepts that are closely related to the market of credit resources. The paper includes investigation of the destabilizing factors, which have a direct connection with the market of credit resources, and their negative impact for economic processes. The grouped statistics on loans granted in recent years are shown in the paper.

Keywords: credit, bank market of credit resources, financial market